

Nebojša Popov (1939–2016)

U proljeće 2016. godine sociološka zajednica i kritički orijentirani dijelovi javnosti Srbije i šire regije izgubili su svoga uglednog člana. Sociolog Nebojša Popov preminuo je 7. travnja u Zrenjaninu, gdje je bio i rođen. Osnovno i srednje obrazovanje stekao je u rodnom gradu, a akademsko na Pravnom fakultetu Beogradskog univerziteta. Doktorsku disertaciju o društvenim sukobima u Jugoslaviji obranio je 1976. na Filozofskom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta pod mentorstvom Rudija Supeka. U vrijeme apsolutne vlasti pod predsjednikom Josipom Brozom Titom i autor i tema su bili »moralno-politički nepodobni«, pa je i nakon Titove smrti sud u Beogradu pravomoćnom presudom (1983. godine) odredio da se cjelokupna naklada te knjige uništi. Knjiga je uništena, a autor je nastavio koračati *per aspera ad astra*.

Profesionalnu karijeru započeo je na jednom od beogradskih radničkih sveučilišta, a nastavio kao asistent na Katedri za sociologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Nakon studentskih protesta 1968. godine našao se, kao osoba koja »kvvari omladinu«, u »skupini« od osmero nastavnika i suradnika Filozofskog fakulteta koju je režim označio kao neprijateljsku. Snažna podrška ne samo Fakulteta, koji je odbio otpustiti svoje zaposlenike i suradnike po »samoupravnoj proceduri«, nego i jugoslavenske i svjetske akademske zajednice, prisilila je Narodnu skupštinu Srbije siječnja 1975. godine da usvoji *lex specialis* kojim je »skupini« onemogućen nastavni i znanstveni rad. Otpori tom neljudskom »pravnom aktu« nisu prestajali pa je, uz intervenciju Međunarodnog udruženja rada, 1981. godine u Institutu društvenih nauka u Beogradu formiran Centar (kasnije samostalni Institut) za filozofiju i društvenu teoriju, koji je uključen u Beogradski univerzitet. Tu je Nebojša Popov stekao najviša znanstvena zvanja. Umirovljen je 2004. godine, ali je do posljednjeg daha ostao aktivan i u stručnom radu i u javnom životu.

Kao mladi sociolog nije se uključio u procese ideološke indoktrinacije radnika, nego se trudio da što više sazna o životu i borbama radnika za ostvarenje prava u Kraljevini Jugoslaviji. Kad su mnogi u duhu zvanične ideologije pisali o »opravdanim« i »neopravdanim« obustavama rada, Popov je u časopisu *Sociologija* objavio vrijednu studiju o štrajkovima. Radnici poduzeća »Jugoremedija« u Zrenjaninu mogu posvjedočiti da je do kraja života bio njihov suborac u borbi za dostojanstvo ljudskog rada. Studentski san, utjelovljen u sloganu »Budimo realni, tražimo nemoguće!«, snažno je podržavao. Beskompromisno je razotkrivao *misterije i historije* političkog establišmenta u gušenju studentskog pokreta. Uložio je golem trud da od zaborava otrgne *Dokumente (jun-lipanj 1968)*. Nakon što je u Beogradu 1969. godine bilo onemogućeno tiskanje tih dokumenata, oni su objavljeni u Zagrebu zahvaljujući razumijevanju praksisovaca.

S praksisovcima je bio višestruko povezan pa je bio i tajnik uredništva međunarodnog izdanja časopisa *Praxis* i član Upravnog odbora Korčulanske ljetnje škole. *Contra fatum* nije samo naslov jedne njegove knjige, nego i stil njegova života. Aktivno je sudjelovao u realizaciji projekta »Čovjek i sistem« Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu. Kao predsjednik Jugoslovenskog udruženja za sociologiju zalagao se da Svjetsko sociološko društvo održi svoj kongres u Jugoslaviji. Bio je i *spiritus movens* Konzorcija socioloških instituta Jugoslavije. S beskrajnom upornošću, samoprijegorom i uz velika osobna odricanja u vrlo je teškim okolnostima gotovo dva desetljeća uređivao list *Republika*, »glasilo građanskog samooslobađanja«, »protiv stihije straha, mržnje i nasilja«. Svoj obol političkim izazovima dao je aktivnošću u Udruženju za jugoslavensku demokratsku inicijativu i maloj nenacionalističkoj stranci u Beogradu – Građanskom savezu. U početku procesa raspada Jugoslavije zalagao se za ideju ustavotvorne skupštine i nije se ustezao razgovarati i polemizirati s neistomišljenicima u svim jugoslavenskim centrima. Bio je jedan od najtemeljnijih kritičara pogubne politike Slobodana Miloševića, o čemu svjedoči njegova knjiga *Populizam*, kao i knjiga *Srpska strana rata* koju je pripremio s nekoliko suradnica i suradnika.

Popov je bio iznimno korektan suradnik koji je plodan dijalog pretpostavljao istomišljeništvu. Ustrajno se bavio društvenim pokretima i u dva vijeka društvene povijesti Srbije i Jugoslavije tragao za onim, najčešće marginalnim i rijetkim, pa i zaboravljenim, nastojanjima da ljudi na slavenskom jugu budu slobodni i da žive životom dostojnim čovjeka. Slobodnu kritičku misao smatrao je preduvjetom takvog života. Bio je to *credo* njegova profesionalnog i duboko humanoga javnog angažmana.

U testamentalnoj knjizi sjećanja, objavljenoj nekoliko dana prije njegove smrti, Popov je pokušao dati svoj odgovor na pitanje *Kako smo dospeli dovdje*. To pitanje ostaje otvorenim i traži odgovore sviju nas, njegovih poštovalaca i prijatelja.

Božidar Jakšić